

SCENARIUSZ ZAJĘĆ SZKOLNEGO KOŁA NAUKOWEGO Z PRZEDMIOTU

FIZYKA

PROWADZONEGO W RAMACH PROJEKTU AKADEMIA UCZNIOWSKA

Temat lekcji „Budowa Areometru”

Na podstawie pracy Anny Niedziałek i jej uczniów. Autorka proponowanego doświadczenia uczestniczyła w kursie „Eksperymentowanie i wzajemne nauczanie” w ramach projektu Akademia uczniowska realizowanego przez Fundację Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Fragment podstawy programowej związany z doświadczeniem zawierający treści nauczania określone w wymaganiach szczegółowych (wraz z numeracją):

3. Właściwości materii. Uczeń:

- 3) posługuje się pojęciem gęstości;
- 8) analizuje i porównuje wartości sił wyporu dla ciał zanurzonych w cieczy lub gazie;
- 9) wyjaśnia pływanie ciał na podstawie prawa Archimedesesa.

8. Wymagania przekrojowe. Uczeń:

1) opisuje przebieg i wynik przeprowadzanego doświadczenia, wyjaśnia rolę użytych przyrządów, wykonuje schematyczny rysunek obrazujący układ doświadczalny.

Rekomendacja eksperta CEO, Marka Piotrowskiego:

Powtórzenie przed egzaminem nie musi być nudne, nie musi być „stratą czasu”. Łatwiej jest zapamiętać zależności i znaczenie wielkości fizycznych, gdy wykorzystujemy je w praktyce. Uczniowie klas I budując statek mogą pomóc uczniom klas III w przygotowaniu do egzaminu. Uzupełnieniem doświadczeń może być "zabawa" z Areometrem.

Temat – w formie pytania badawczego lub problemowego:

Od czego zależy głębokość zanurzenia statku?

Podstawowe pojęcia:

Siła wyporu, gęstość substancji, ciężar.

Dodatkowo w wersji dla klas III: objętość walca.

Źródła:

To jest fizyka, książka nauczyciela, Wyd. Nowa Era.

Świat fizyki – 2A, zeszyt przedmiotowo-ćwiczeniowy dla uczniów gimnazjum, Wyd. Zamkor.

Przykładowe hipotezy zaproponowane przez uczniów:

Zanurzenie statku zależy od tego, co on „wiezie”. Jak do kajaka wsiądą dwie osoby, to kajak się zanurza, a jak cztery to tonie :-)

Zanurzenie zależy od kształtu statku, czy jest szeroki, czy wąski.

OPIS DOŚWIADCZENIA

Zmienne występujące w doświadczeniu:

Jaką zmienną/wielkość będziemy zmieniać (zmienna niezależna)?

Gęstość cieczy, w której zanurzamy „statek”.

Jaką zmienną/wielkość będziemy mierzyć – obserwować (zmienna zależna)?

Głębokość, na jaką zanurzył się statek w cieczy.

Czego w naszym eksperymencie nie będziemy zmieniać (zmienne kontrolne)?

Statku, a więc jego masy, kształtu itd.

Instrukcja do doświadczenia:

Wersja dla uczniów klasy I.

1. Plastikową rurkę (np. taką po lekarstwach) o długości ok. 10 cm zatkać od dołu plasteliną. Użyj tyle plasteliny, aby rurka, czyli nasz model statku nie przewracała się po zanurzeniu w wodzie.
2. Włóż „statek” do zlewki wypełnionej wodą – zaznacz poziom cieczy.
3. Następnie włóż „statek” do zlewek wypełnionych solanką i denaturatem. Za każdym razem zaznaczaj poziom zanurzenia w cieczy.
4. Zapisz w formie rysunków/schematów wyniki doświadczenia (zaznacz na rysunkach siły wyporu i ciężar).
5. Sformułuj wnioski.

BHP:

W razie zajścia nieprzewidzianych sytuacji, zawiadom nauczyciela.

Proponowany sposób dokumentacji uczniowskiej:

Rysunki i zdjęcia.

Wniosek sformułowany w postaci związku przyczynowo-skutkowego, który wyjaśni obserwowane zjawisko.

Propozycja modyfikacji eksperymentu:

Instrukcja do doświadczenia (wersja dla uczniów klasy III):

1. Wyznacz masę „statku” – Ms.
2. Zmierz głębokość zanurzenia statku w wodzie (h1), solance (h2) i denaturacie (h3).
3. Wyznacz gęstość wody, solanki, denaturatu za pomocą oddzielnego doświadczenia.

Proponowany poniżej sposób dokumentacji uczniowskiej do zmodyfikowanego doświadczenia stanowi powtórzenie materiału z zakresu fizyki i matematyki:

a) Wykonaj rysunki statków: pływającego po powierzchni i takiego, który tonie. Zaznacz na rysunkach siłę wyporu i ciężary.

b) Określ równanie opisujące sytuację, w której statek pływa po powierzchni (nie tonie).

- Podpowiedź: Siła wyporu = Ciężar statku.

c) Przypomnij sobie wzór, dzięki któremu możesz policzyć ciężar statku.

- Podpowiedź: ciężar statku = $M_s g$.

Prawa strona równania a) jest już więc określona.

d) Przypomnij sobie wzór, dzięki któremu możesz policzyć siłę wyporu.

- Podpowiedź: Siła wyporu = Ciężar wypartej cieczy.

e) A jak można policzyć ciężar wypartej cieczy?

- Podpowiedź: Ciężar wypartej cieczy = $M_c g$ (gdzie M_c masa wypartej cieczy).
- więc siła wyporu = $M_c g$.

f) Przypomnij sobie wzór, dzięki któremu możesz policzyć masę wypartej cieczy M_c .

- Podpowiedź: masa wypartej cieczy $M_c = V_c D_c$ (gdzie D_c to gęstość wypartej cieczy, a V_c objętość wypartej cieczy).
- więc siła wyporu = $M_c g = V_c D_c g$.

g) A w jaki sposób obliczysz objętość wypartej cieczy?

- Podpowiedź: objętość wypartej cieczy $V_c = S h = \pi r^2 h$ (gdzie r promień "statku", h = zanurzenie).
- czyli siła wyporu = $M_c g = V_c D_c g = \pi r^2 h D_c g$.

h) Teraz możesz porównać siłę wyporu z ciężarem i policzyć gęstość cieczy.

- Podpowiedź: Siła wyporu = Ciężar statku.
- $M_c g = M_s g$ (równanie to można obustronnie podzielić przez g , czyli skrócić g).
- $M_c = M_s$.
- $\pi r^2 h D_c = M_s$.
- $D_c = \dots$.

i) Obliczone wartości gęstości (wody, solanki i denaturatu) porównaj z wyznaczonymi w pomiarze bezpośrednim.

k) Zastanów się, który z pomiarów jest dokładniejszy.